

Ni naši ljudi nisu ostali imuni na sve ono što im je Osmansko carstvo pružalo, pa ni na jezik. U novoj situaciji pokazali su mnoge odlike svoje vitalnosti, te tako carevini dali mnoge činovnike, državnike; a što je od posebne važnosti istakli su se i u raznim oblastima islamske kulture, obrazovanja, književnosti.¹¹ Stoga bi se široka upotreba orijentalnih riječi u našem jeziku mogla temeljiti je i dalekosežnije objašnjavati.

¹¹ H. Šabanović, Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima, Sarajevo, 1973, str. 14.

O S V R T I

BEBA I BE(J)BI

Sve učestalija upotreba ovoga »dječjeg« internacionalizma u novinama pokazuje zanimljiv primjer kako se samo povodjenjem za tuđom inačicom potiru značenjske razlike, i to na štetu domaćeg tepanja i domaćih riječi. Naša riječ *béba*, najčešće osjećajno obojena, dobiva značenje engleske *baby* koja je pretežno neutralna i znači (*malo*) *dijete, djetesce*.¹

Kako je gubitak stilske obilježenosti i ujednačivanje naše *bébē* s engleskom *baby* tek u početku, neobično se doimlju neki primjeri upotrebe *bébē* u tome smislu. Kad pročitamo u novinama da je »... zdravstveno stanje roditelje dobro, a beba, kako se samo može poželjati.« (Vjesnik, 25. 2. 1976, 1) ili »Ovih dana u Klinici za ženske bolesti i porode ... nisu uzbuđeni samo očevi tek rođenih beba.« (Vjesnik 7. 3. 1976, 6), onda tu možemo i prihvatiti *bébu*, i to kao osjećajno obojenu, iako je posrijedi obavijesni jezik od kojeg se očeku-

je stilska neutralnost. Ali kako da prihvatimo *bébu* u priopćenjima ove vrste: »Počelo sudenje odgovornima za smrt 15 beba« (Vjesnik, 24. 2. 1976, 16) ili »Dvadeset i šest mi je godina i očekujem behu od oženjena muškarca.« (Start, br. 188, 7. 4. 1976, 88)? Ovdje je već drugačije, i tu si postavljamo pitanje u kojem nam je smislu pružena obavijest? Hoćemo li i ovdje prihvatiti *bébu* s osjećajnom obojenošću i jače se razgnjevit na »odgovorne za smrt« nego kad bi pisalo kako treba »15 nedonoščadi« ili ćemo pak jače biti na strani djevojke jer je posrijedi *béba*, a ne »(izvanbračno) dijete« i to još s »oženjenim« muškarcem? Piscima ovakvih obavijesti vrlo vjerojatno nije namjera da nas potiču i na takve emocije, ali im i vrlo vjerojatna namjera neutralizacije naše *bébē* ni ovdje nije uspjela. A mogli bismo postaviti i drugačije pitanje: u kojem će smislu primiti tu obavijest oni ljudi koje *béba* podsjeća u prvom redu na *lutku*?

Da je *béba* zahvatila sve živo, poučno je navesti i primjere njezine upotrebe u opisu mladunčadi i riblje mladi: »... nedavno je žirafa Helen donijela mladunče ... Kroz prozor sobe u kojoj su majka i beba izolirane i pod posebnom njegovom proviruje otac.«

¹ I u drugim prilikama ona je neutralna: *baby-farmer* (odgojitelj tuđe djece), *babyhood* (najranije djetinjstvo), *babyish* (djetinjast), *baby-sitter* (»čuvarica djece«), *baby talk* (tepanje) itd.

(Vjesnik, 11. 4. 1976, 20) ili »Riblje bebe iz svemira. Iz gotovo svih ribljih jaja koje su američki astronauti nosili u svemir za vrijeme misije Apolo-Sojuz izlegle su se ribe.« (Vjesnik, 25. 4. 1976). Obavještavanje o *bébi* žirafe (ili koje domaće životinje), gdje postoje sličnosti obiteljskog života kao u čovjeka, još se može i razumjeti, pogotovu u tekstu koji baš ne mora biti strogo stilski neutralan. No govoriti o *bebama u riba* ipak je pretjerano. Takvo pisanje nije samo terminološki promašaj nego je i kao prijenos značenja neprikladno.

U Akademijinu se rječniku kaže: »*Bebom* zovu malo dijete mala djeca, a po tom i stariji kad s malom djecom govore, a po tom i u običnom govoru kad hoće da ga nazovu onako kako ga zovu mala djeca.«² Od te se imenice tvori i umanjenica, hipokoristik *bébica* i mnoge druge tvorenice, ali sve se one rabe, i u prenesenom značenju, samo s prizvukom emocija, pa su prema tome neprikladne za neutralnu obavijest. Usto se *béba* ukršta i sa svojim drugim značenjem *lutke* pa je već i time dovoljno opterećena.

Ali glavna opasnost od neutralizacije *bébē* prijeti zapravo našim dobrim i odgovarajućim, bogato razlikovnim nazivima: *novorođenče, mrtvorodenče, nedonošče, nedostašče, dojenče, malo dijete, dijete, dječak, djevojčica* itd. Treba, dakle, pravodobno spriječiti da utjecaj *baby* ne neutralizira *bébu* i tako potisne iz upotrebe bogat izbor naših neutralnih i stručnih naziva za dijete. Na taj ćemo način istodobno sačuvati i našu *bébu*, i djeci i odraslima, u dosadašnjem načinu upotrebe.

Inače prodor riječi *baby* u industriju i trgovinu može se katkad opravdati obavezama prema licencijama, jednostavnošću naziva ili propagandnim potrebama, ali se zato u opisu tako nazvanog proizvoda ne bi smjela pojavljivati ni *baby* ni *béba*. U tome smislu »Pliva«, npr., ispravno postupa kad svoje *Bebirone, Bebimikse* i sl. nudi samo za *dojenčad, malu djecu i djecu*.

² AR, sv. I, s. v. *beba*.

Ipak, moramo se zapitati, ako u takvim prilikama ima opravdanja za *be(j)bi*, što nedostaje našoj *bébi*? »Seka i braco« kao naziv za dućan ne potiru ostale nazive za djecu, pa bi možda i »dječji sapun« ili »bebin sapun« bolje prao i stvorio čvršću osjećajnu vezu (i prodaju) nego npr. »Baby-soap«?

Engleska se *baby* u nas vjerojatno i neće udomiti, možda baš zbog spomenutih i sličnosti i razlika. Tako, unatoč poznatoj »priljepčivosti« engleskih naziva, npr. antibi-pilule, osim pretežne upotrebe u razgovornom jeziku, nisu prodrle u medicinsku terminologiju. Zato nije pokušao ni prijevod, pa ni u duhu našega jezika, jer bi takav naziv mogao biti sročan samo u smislu nekih »protudječjih« pilula ili »bebomora«! Zato smo zadržali zasad latinski (međunarodni) naziv *kontraktiv*, a služimo se i našim višechlanim nazivima: *tablete protiv začeca, sredstvo protiv začeca* i sl.

Pojava *bébē* u novinskim tekstovima može biti temeljena i na razgovorima s nekim liječnicima, a možda i na kojem medicinskom tekstu, iako *béba* ne spada u naše medicinsko nazivlje. Ali to ne bi trebalo značiti da je liječnici ne bi smjeli više upotrebljavati. Naprotiv, upotreba naše *bébē*, imenice odmila i raznih umanjenica, u posebnim prilikama, npr. u razgovoru s djecom ili trudnicama, čak je i preporučljiva, i gotovo da je sastavni dio stručnog liječničkog postupka.

Vladimir Loknar

ISPRAVAK

U prošlom dvobroju potkrale su se u raspravi »Ljudevit Gaj kao višestruki pobjednik« prof. Ljudevita Jonkea dvije pogreške od kojih prva bitno mijenja smisao rečenice, pa molimo čitatelje da ih isprave:

a) na str. 72. u 9. retku treba da stoji »a ni prihvatiti Gajevu reformu pravopisa« (izostavljena je riječ prihvatiti),

b) na str. 69. u 26. retku treba da stoji »jednaki«, a ne »jednak«.